

Desconcert, enlluernament, fascinació

Murdoch demostra, pàgina rere pàgina, que ella sí que pot fer una sèrie d'operacions literàries que no estan a l'abast de tothom

Ponç Puigdevall

Iris Murdoch

La campana

Traducció de Jaume C. Pons Alorda

Barcelona: Edicions de 1984, 2025

505 pàg.

Com passa només amb els escriptors de veritat, costa que els admiradors d'Iris Murdoch (1919- 1999) es posin d'acord sobre quin títol representaria millor el catàleg de les seves virtuts literàries: hi haurà qui s'instal·li per sempre en *El mar, el mar* (1978), un tractat sobre la gelosia, sobre els perills de la nostàlgia i l'autocompassió, sobre l'art de fer mal a les persones que s'estimen; o hi haurà, potser, qui s'enamori d'*El príncep negre* (1973) i de l'escriptor creativament bloquejat que la protagonitza i dels duels que manté, immers en l'èxtasi de l'enveja, amb els altres membres de la comunitat literària de Londres; o tal vegada hi haurà qui decideixi que el llibre d'Iris Murdoch que l'ha d'acompanyar és el thriller metafísic i vodevilesc construït a *Henry i Cato*

(1976); o també podria ser que algú es decantés per un dels seus títols primerencs, *La campana* (1958), una novel·la sobre la culpa, el pes del passat i la possibilitat de la redempció que molts escriptors d'ara mateix s'estimarien més no haver llegit perquè així s'estalviarien la dolorosa consciència de les lliçons constants que hi imparteix l'autora, entossudida a demostrar, pàgina rere pàgina, que ella sí que pot fer una sèrie d'operacions literàries que no estan a l'abast de tothom.

En primer lloc, et desconcerta que l'acció avanci al ralenti i que triguem tant a assolir la certesa d'haver arribat a un destí ferm i concret, que hàgim de donar voltes i més voltes una mica a cegues ignorant on som –no comença a passar res fins que ens trobem desesperadament

Cap ni un dels narcisos trastornats o melancòlics nerviosos
que protagonitzen aquesta novel·la coral apareix descrit
a la manera d'un temperament estable.

extraviats enmig de l'obsessió de l'auto-
ra pels efectes de la lentitud expositiva-
i ignorant què fan uns personatges plens
de clarobscur que no es mostren mai
tal com són fins després d'haver esgotat
tots els estratagemes de fingiment o en-
gany: lluny de la pau mental, cap ni un
dels narcisos trastornats o melancòlics
nerviosos que protagonitzen aquesta
novel·la coral que és *La campana* apareix
descriu a la manera d'un temperament
estable, sinó que veiem com es despla-
cen dins del ventall de les emocions i
com canvien d'intencions i de propòsits
segons es van alterant les càrregues de
gelosia, compassió, amor, desig sexual i
crueltat que van sorgint a mesura que es
relacionen i es projecten els uns contra
els altres.

Parsimònia narrativa

Tot seguit, però, ens adonem que aques-
ta parsimònia narrativa, a part de cris-
par-nos de la mateixa manera que es van
crispant els personatges amb els seus
desequilibris particulars, també ens
enlluerna sobiranament, ja sigui per-
què topem amb un exultant aparell apa-
rentment del segle XIX –Iris Murdoch
és una Jane Austen malvada que ens va
parant unes trampes estratègiques que
s'han d'anar superant com a part del joc
eufòric on es participa durant la lectu-
ra–, ja sigui perquè la posada en escena
sembla una rèplica de qualsevol comè-
dia de Shakespeare on es narrés què
passa després de les grans explosions
morals, quan les seves catastròfiques
ones expansives es perden més enllà de

l'infinit, ja sigui perquè arreu de la no-
vel·la tant hi aflora la sagaç observació
vital d'una moralista cortesa i generosa
que no grinyola mai –«Amb una podero-
sa força magnètica el cor humà sempre
acaba trobant consol, i al final fins i tot
qualsevol penúria s'acaba transformant
en consol», es llegeix a *La campana*– com
la invitació a iniciar-nos en la rara ex-
periència del riure edificant: encara no
ha passat res de rellevant en la trama,
Iris Murdoch du a la pràctica el que deia
–l'art és un foc fred–, però més d'una o
de dues vegades ens hem descobert es-
clatant en una sorollosa riallada davant
de les successives manifestacions d'in-
competència vital que guien la conducta
dels personatges.

I a la fi, després del desconcert i l'enllu-
ernament, quan el suprem embolic argu-
mental es treu la plàcida màscara que ens
l'ocultava –«El desastre no és una cosa que
es percebi ràpidament», en efecte– i es
desencadena amb una dinàmica tan irre-
frenable com si fos veritat que «els malsons
irreals són capaços de modificar tràgica-
ment la realitat més sòlida», quan tothom
sucumbeix a les inclemències d'un venda-
val embruixat, hem de reconèixer que es-
tem fascinats o abduïts per la representa-
ció gairebé teatral, gestual, voluntàriament
amanerada i ambigua que es desenrotlla a
Imbert Court, el lloc on una comunitat laica
anglicana resa, conrea l'hort i escolta Bach
a la recerca de la calma i la serenitat de
l'ànima mentre contemplen, a l'altre costat
del llac, l'abadia habitada per un orde de
monges de clausura.

Aquí és on un dia d'estiu de calor diabòlica arriba la Dora per reconciliar-se amb el seu marit, un medievalista que està estudiant uns documents de l'arxiu, després d'haver-se'n separat en descobrir en què consistia el matrimoni, «que les voluntats d'una altra persona t'assetgin», i d'haver dut una vida independent fins al moment d'adonar-se que «d'en Paul s'estimava més l'ombra de la presència que l'ombra de l'absència».

Tempestuosa marea de sentiments

I aquí és on trobem els altres protagonistes de la novel·la, que van xocant entre si com si fossin unes boles de billar dirigides per unes mans que desconeguessin les lleis més elementals del joc, tothom preparat per dur endavant la comicitat de la tragèdia mentre naufraguen enmig de la tempestuosa marea de sentiments que els assetja: el director espiritual del grup, per exemple, en Michael Meade, un antic mestre d'escola que no ha pogut complir el seu somni de ser sacerdot arran del descobriment de les relacions que mantenia amb un alumne seu, en Nick Fawley, i que reapareix de nou a la seva vida, com si l'atzar hagués embogit, perquè és el germà d'una de les dones de la comunitat, la Catherine, una postulant a monja, i s'instal·la amb el seu gos a Imbert Court per intentar combatre l'alcoholisme.

O en Toby Gashe, un noi de divuit anys molt ingenu que passa unes setmanes a la comunitat abans d'ingressar a la universitat i que esdevé, a pesar seu, l'agent provocador d'un altre entusiasta enamorat de Michael Meade; o en Bob Joyce, el pare confessor, o el matrimoni Stratford, que s'encarrega de l'administració de la comunitat, o en Peter Topglass i en Patchway, un ornitòleg i l'agricultor local que els ajuden, o en James Tayper Pace, la segona autoritat de la congregació, o

la germana Ursula, la monja que actua d'enllaç oficial amb l'abadia, o fins i tot en Noel Spens, l'antic amant de la Dora, que es presenta a Imbert Court per cobrir com a periodista l'esdeveniment crucial que detonarà el fals benestar bucòlic de què tothom creu estar gaudint: al segle XIV, la campana de l'abadia, segons conta la llegenda, «va volar com un ocell des de la torre i va caure al llac» com un càstig per la conducta impura d'una de les monges de la clausura.

«No és propi de la naturalesa d'un símbol ser susceptible d'una fàcil interpretació», diu Anthony Burgess a propòsit de *La campana*. Ara, però, en el temps de la novel·la, se n'està esperant una de nova per substituir-la, una efemèride que origina uns episodis d'una èpica memorable, talment com si la màgica saviesa narrativa d'Iris Murdoch convertís sense cap entrebanc, amb una impulsivitat sorprenent, la inversemblança en versemblant sense perdre de vista en cap moment el sentit de la proporció i de la bellesa, com si la veritat moral experimentés el miracle d'inserir-se en la seva única forma idònia. ●